

А П Ъ С Н Ы

Ареспубликатә хэынтқарратә усхэарта «Апснымедиа»

2023 ш. октиабр 5 № 61 (21.486)

АИААИРА 30 ШЫҚӘСА АХЫЦИТ Афырхацәеи Владислав Арзынбеи рбакақәа ркны

Апсны Қыртәыла Ахэынтқарратә архэақәа ркынтәи ахы иақәитрәиҗәтәи 30 шықәса тит. Цәыббрамза 30 рзы Апсны иазгәартеит Аиааиреи Ахыыцшымреи Рымш.

Ахьз-Апша апарк акны Апсны жәлар Рьынцәтәылатә еибашьрафәи итахаз Рбака амтан ашәтшьытәрақәа рышьтацәра мөаҗысит.

Итахаз афырхацәа хәтырла иргәаладыршәарц арахь иаит Ахэынтқарра Ахада Аслан Бжьаниа, Ахэынтқарра Ахада Иахытәуа Бадра Гынба, атәыла Апзыа-министр Александр Анқәаб, Жәлар Реизара Аиҳабы Лаша Ашәба, Ахэынтқарра Ахада Иусбарта анапхгафәи Абесалом Кәарциа, Ашәартадара Ахеилак амазаныкәгафәи Сергеи Шамба, Жәлар Реизара адепутатцәа, Аиҳабыра иалоу, Апсны икоу Урыстәыла ацхаражәхәафәи Михаил Шургалин, Апсны икоу Аахытә-Уацстәыла ацхаражәхәафәи Олег Боциев, Апсны икоу Приднестровтәи Молдавтәи Ареспублика Ахатарнакра ахада Гарри Кәпалба,

аибашьра аветеранцәа, итахаз рыуацәа, ртынхацәа, ауаажәлар рхатарнакцәа.

Абака амтан ашәтшьытәрақәа шытартеит Апсны жәлар Рьынцәтәылатә еибашьрафәи Аиааира Амш 30 шықәса ахытәра азгәатарә иазку аныхәатә усмөаҗгәтәкәа рылахәхаразы Апсныка иааз Урыстәыла, Аахытә-Уацстәыла, Приднестровие ухәа рделегациякәа рнапхгацәа.

Аибашьрафәи итахаз хәтырла иргәаладыршәеит Тьрқәтәыла, Иордания, Ливан икоу ацсуа диаспора ахатарнакцәа.

«Аиааира Амш Апсны Ахэынтқарра анафстәи ашьақәгылареи аҗиареи рзы алшара ханатәит», – хәа Ахьз-Апша апарк аҗы ажурналистцәа дрыҗәцәажәо, ихәеит Апсны Ахада Аслан Бжьаниа. Ахэынтқарра Ахада Аиааиреи Ахыыцшымреи Рымшныхәа Апсны зегь реиҗа ихадоу аныхәақәа иреиуоуп хәа азгәеитәит. Иара аибашьра аветеранцәа, хәтәгәацхара аибашьуаз, хьзи-җшеи згым афырхацәа заазаз

анацәа дрыдныхәало, итабуп хәа реи-ихәеит Аиааиразы.

Апсны Раҗхәатәи Ахада Владислав Арзынба Имемориал амтан ашәтшьытәрақәа рышьтацәра мөаҗысит Ақәа араион Алада Ешыра ақытан. Владислав Арзынба хәтырла дыргәаладыршәарц арахь иаит Ахэынтқарра Ахада Аслан Бжьаниа, Ахэынтқарра Ахада Иахытәуа Бадра Гынба, Жәлар Реизара Аиҳабы Лаша Ашәба, Ахэынтқарра Ахада Иусбарта анапхгафәи Абесалом Кәарциа, Ашәартадара Ахеилак амазаныкәгафәи Сергеи Шамба, адепутатцәа, Апсны икоу Урыстәыла ацхаражәхәафәи Михаил Шургалин, аибашьра аветеранцәа, итахаз рыуацәа, ртынхацәа, ауаажәлар рхатарнакцәа.

Апсны Раҗхәатәи Ахада хәтырла дыргәаладыршәеит Апсны жәлар Рьынцәтәылатә еибашьрафәи Аиааира 30 шықәса ахытәра иазку аныхәатә усмөаҗгәтәкәа рылахәхаразы иааз аделегациякәа рхатарнакцәа.

Владимир Путин иҗаиҗаз адныхәалара

Апсны Ахадеи ажәлари рахь

Урыстәыла Арпрезидент Владимир Путин Аслан Бжьаниа Аиааира Амш идиныхәалеит.

Уака иазгәаҗоуп: «Хәтыр зкәу Аслан Гьаргь-иҗа, гәык-җык ала ишәыдысныхәалоит Апсны Ахэынтқарра аныхәа - Аиааиреи Ахыыцшымреи Рымш.

30 шықәса раҗхәа зхы иақәитү ахэынтқарра ацхаразы, ацсуа жәлар рфырхацәра, ацсуа жәлар хәцәнмырха ақәдарақны ахақәитрәзы, атынч цтазааразы азин ашьақәыргәгәара рылшеит. Хтәылақәа ирыбжәоу аизыкәзаашьақәа аҗиара иаҗуп аидгылареи астратегиятә усе-

ицуреи шьаҗас иаҗаны. Агәра згоит, лтшәабзиала ишьақәгыло хәамадарақәа ганцыҗхьаза рыргәгәара хәеиҗш интерескәа ишырқәшәо. Исхәарц стахуп, Урыстәыла аҗхьақәгы ганрацәала Апсны Аиҳабыреи ажәлари асоциал-еканомикатә уснагзатәкәеи амилатә шәартадара алыршәреи ирызку аусқәа рызбарақны ацхыраара шыканацәло.

Ишәеиҗасшьоит агәабзиара, аиҳьзарақәа, Апсны атәылауаа зегьы – атынчра, аизхазыҗыгара, Хәтырла, Владимир Путин».

Шәача Аслан Бжьаниеи Владимир Путини реиҗыларә

Октиабр 4 рзы Шәача имөаҗысит Апсны Ахада Аслан Бжьаниеи Урыстәылатәи Афедерация Арпрезидент Владимир Путини реиҗыларә.

Владимир Путин Аслан Бжьаниеи Апсны жәлар зегьы ирыдиныхәалеит Апсны жәларбжәратәи азхатцара 15 ш. ахытәреи аибашьрафәи Аиааира 30 ш. ахытәреи.

«Аиҗгәтәкәа Апсны өныхәак азгәанатәит – Аиааира Амши ахыыцшымра азхатцареи. Даеазныкыгы шәхәтәи Апсны жәлар зегьы ишәыдысныхәалоит. Уахәаҗшүазар, хтәылақәа рыбжәра аҗагылазаашьа аҗиашьа бзиоуп. Цыпх атауареиқәыршара аизхара иартәеит 73%. Урыстәылатәи Афедерация арегионқәа 64 Апсны амадарақәа рыбжәоуп еиуеицшым ахырхәтәкәа рыла. 200 инареиҳаны еилахәу анапкәа аус еицүреит», – ихәеит Владимир Путин аиҗәажәрақәа ирылағанза.

Аслан Бжьаниа инацшны иазгәеитәит Апсны Урыстәы-

леи ацыхәтәнтәи аамтәзы реиыкәзаашьақәа рырцыцыхьразы ашьақәкәа кәцәоуп, азакәанцәрафәи агармонизация мөаҗысуеит, уи иалнаршоит иаку асоциал-еканомикатәи атәылахьчаратә дгьылтәкыреи раццара ахәақәа ирҗагзаны ххэынтқаррақәа реизааигәатәра.

Аслан Бжьаниа Владимир Путин итабуп хәа иеиҗәеит өтәылауафәрак рзы аиқәшахәтра инапы ахьаҗаиҗыз азы.

«Хәра иахәтәхуп, хәгырықәныкәалоит ххэынтқаррақәа рыбжәра анапы зтәоу ишьаҗарку адокументкәа ркны иарбоу. Хәра хрылахәзар хәтәхуп Урыстәылатәи аган иацшныао аинтеграциятә процесскәа, избанзар уи Апсны аинтерескәа ирықәшәоит.

Хәра хзы уи акырза атәнакуеит», – ихәеит Апсны Ахада. Анафс ө-хэынтқаррак рхадәцәа реицәажәра мөаҗысуан азгьы даламырхәзакәа.

Ахақәитра Ашәафәи арратә парад

«Апсны жәлар аибашьрафәи аиааира ргеит, атынч цтазаараҗыгы иаиааиуеит, хәра аҗхьақәа аизхазыҗыгара амөа иацәхәит, арбгара акәымкәа», – ихәеит Аслан Бжьаниа 1992-1993 шықәскәа рзы Апсны жәлар Рьынцәтәылатә еибашьрафәи Аиааира 30 шықәса ахытәра иазкыз арратә парад акны.

Аибашьра иахьканы Апсны аеканомикей аинфраструктури апхаста ду рытан. Итәхәит зықәыла ауаа – аруаа, атынч уааҗсыра, ипыхьааса иқәцән асоциалтә инфраструктура аобиекткәа, анапкәкәа, акурорткәа, акоммуникациякәа, анхартәтә фонд. Апсны иаҗаз аеканомикатә цхаста иартәеит США адоларкәа 11 миллиард инареиҳаны.

«Хәра еиҗашьақәахаргылоит хәқалакәкәа, хкурорткәа, иацәхәит амөақәа, акоммуникациякәа

рыкатцара, еиҗашьақәыргылары иаахартуеит жәларбжәратәи аимадарақәа рзы ахаиртә, амшынтә бағәазақәа, хәмч зықәхо зегь кәхәит хәреи ххәыцкәеи ихәтәоу ацтаза-

гылақәа шыкәмло», – иацшыит Ахада.

Аслан Бжьаниа ажәлар зегьы, аветеранцәа, хәтәгәацхара аибашьуаз, Апсны ашызцәа зегьы ирыдиныхәалеит аныхәа шьахә – Аиааиреи Ахыыцшымреи Рымш.

Абри ашьтахь, аныхәатә ныкәара хәцдыркт Апсны жәлар Рьынцәтәылатә еибашьра иалахәыз, Гәымстәтәи Мрагыларатәи афронткәа пәсатәи реибащыцәа, ркомандирцәа. Зхы инаркны зшьапакынза бьварла еибыҗаз аҗа иацкыс Аиааира марианы иахмоузеит. 413 мши тәи ицон ишьаартәыраз аибашьра.

Ихьамтәз абарт амшкәа раан иаацшит Аҗынцәтәыла асолдат иреиҗыз азкәашьақәа – Апсадгьыл азиашара, ахамеиҗара ду, ахачхара, агәаҗыра, афырхацәра. Аҗа иаиаира алыршахәит Нхыт-Кавказ Ареспубликақәа, Аахытә-Уацстәыла, Приднестровие, Урыстәыла ақалакәкәа, пәсатәи Аидгыла атәылақәа ркнытә хәтәгәацхара иҳавагылан еибашьуаз, ахәаанырцәтәи хәдиаспора ахатарнакцәа ирыбзоураны.

(Алгартә 3-тәи ад.)

Ахатцарей агэафьрей раамта

→ (Алгарта. Алагарта анул «Аңсны» № 59-60)

Ауагеимшхара мшы

Хара иахэагыланы еибашьуан ақыртау агессорцаа рымацара ракэымкэа, Украина, Уна-унсо акнытэ 500-оык инареицаны, «Арго» хэа хьзыс измаз абаталион акны. 1993 ш. март азы Украинантэ Акэа итэит ацаафьхэни 700-оык аруааи зыкэтээ ахаирпланкэа 4. Украина Кырттэыла ацхырааразы 1500-оык раашьтра агэи итан (Ашэакеи шкэакэа... Ад.162).

Зхыпхьазара мацу, зымч кэадоу ивагыланы айбашьра атыптан, Нхытц-Кавкази Алада Урыстэылеи ркнытэ хатэгэафьхарала ишыкартацз айпш акэымкэа, хэа идгыланы еибашьуан, дара ргэи изланагоз ала, Москва иабашьуан. Капеи кылтэак дапсам ипъсычу иеагыланы ақэгьарафэи «зеалызкааз».

Шэипхьазы рымазаант 1992 ш. декабр 14 азы аицаразак ахэсеи ахэыккэеи зыкэтээз аверталиот иеицхны илазышътыз, 84-оык зтатаэз. Хдоурхы афэи ари мшы еикэатэоуп. Ари гыгшэыгран. Аверталиот итаблыз рыпъсыбақкэа Гэдоуца иааганы аныша иахтеит, ибзианы исгэалашэоит, ахаангы исхаштраны иказам ари ауагеимшхара мшы.

Ажэыларакэа мацмызт...

Хайбашьраан ажэыларакэа мацымкэа икан: ақэаира азмаз, икэакэицаз. Абри афакт икэнахэоит аиааирахь амэа агьшара хшашьтаз. Аамта атахын анхара-антыра иафэи ауаа арратэ леишэа рылаазара, айбашьра аказара дырцара. Абри акынтэ, лтшэак рмоуит Шроматэи ажэыларэ (1992 ш. ноиабр 3-4), Акэа агаразы ианвартэи ажэыларэ (1993 ш. ианвар 5), иахаразак марттэи ажэыларэ (1993 ш. март 15-16), даара ацэыз дукэа ахьхауз. Итахаз реипъш, ирацэафын ахэрақкэа заузгы. Атагылазаашьақкэа убас икалеит, икоуп азы ирыргаз, ирзырымгаз.

Абри инамаданы исгэаласыршэоит ицеишъаз фактк азы С.Сосналиев исеицээз. Ажэыларэ аламталазы ишкэа инеит абыргцэа гыпъш, иархэеит минала ирыпъхьиз ады агьхэа дара ыкэсырц шыртахыз, ацкэынцэа еикэдырхарц азы. Сосналиев, Калашьас иамаз, мап рцэикит, аха рхымэафьгашьа даршанхейт.

Исытцэахэам, ажэыларэ алтшэақкэа рзыпъшра еихау хьамтарэ шыкам: утэоуп ашьал укэыршаны: арах ашыз ухьышэа уарыхьтышьюеит.

Ажэыларэ аены амш баапъсын, хара иахпъыргахарц атахын (1992-1993 шыкэса абжэаапнеипъш акэымкэа, ихьтан, асоура иатэын), хазшаз аиааира хапъсоу-хапъсаму пьшишошэа.

Хьынхэып айбашьрахь. Мрагыларатэи афронт акны иара убас ажэыларакэа мэафьгысуан, аха рацэак алтшэа роуамызт: Очамчыратэи ажэыларэ (1992 ш. октиабр 26), Кэачаратэи (1992 ш. ноиабр 29-30).

1992 ш. декабр азы Мрагыларатэи афронт арбэааразы аусмэафьгэатэа хэадажылт. Сара сыдцала декабр 8 азы уахь идэыкэтан Атэылахьчара Ахэынтеилакы ахатарнакцэа С.Багапъшы К.Озгани. Декабр 10 азы Очамчыра-Ткэарчалтэи ахырхартахь Атэылахьчара Аминистрра аштад Хада ахатарнак дкэтан амаиор Х.Бганба, декабр 15 азы акэзар, М.Кышьямариа – Мрагыларатэи афронт акомандакацафшыс, Б.Цьапуа – аштад айхабыс.

Адесант рызхьытра

Хиааира атоурх акны даара акырцэа зтацкуа атып ааныркылоит Очамчыра араион Тамшь акытан ф-десант рызхьытра. Акэака аба ирхэақкэа раашьтра агьыркэааареи уа игьлаз агэыпкэа ртахкаареи рзы 1993 ш. ииуль 2 ауа

изхьыцит 300-оык ркынза злахэыз арра-мшынтэ десант. Аба рхы имырбакэа, цэыз рмоукэа адесант Мрагыларатэи афронт архэақкэеи дареи рееипъыршйт. Хыпъхьазара рацэала аба ирхэақкэа урт ирыжэырцэит бьархкыс ирымаз зегьы, аха хайбашьцаа убаскэа хамеигзарала еибашьуан, аба игэи иаанагон, 1500-оык зхьыцызшэа.

Тамшьтэи аопераца акырца зтацкуаз ацак чыда аман Гэымстатэи афронт акны ажэыларакэа рымэафьгаразы, инашэақкэаны адцала иарбаз фымш ртыптан, 8 мшы амэа ркит, Кырттэылантэи аба ирезервкэа раашьтра алдыршеит, имчкэа рыпъсафьейт, Акэа ашьтыхразы хжэыларэ хада акырца иахуеит.

Изхьыцзи Мрагыларатэи афронт айбашьцаеи ирблит, итадырхейт атанккэа 5, БМП-кэа 3, айбашьыга верталиоткэа 2, иргеит атанккэа 3, БМП-1, БТР-кэа 2, иршьит, ирхэит 1.500-оык ркынза.

Ажэыларакэа раан Мрагыларатэи афронт архэақкэеи адесанти ирыцэахейт 58-оык, 200-оык ракара ахэрақкэа роуит.

Апышэара хьамта

Айбашьраан пьшэара хьамтаны исзыкан хэцкэынцэа ртахара атэи. Ажэыларакэа раан агэабзиарахьчара аминистр хэыцкэа ртэи зхэоз адырратарақкэа арбаны аконверт чыда сзаишьтуан. Иахэа уажэраанзагы конверткэак еикэырханы исымоуп. Шака исцэуадафыз урт раартр. Акы, миллионла асодатцэа еидызкыло ар

Аицэажэарақкэа раан

уреихабуп, иузырзом урт ранацэа, рабацэа, рабдуцэа, рандуцэа. Дачэа усуп, зегьы анеибадыруа, ацэга-абзи анырзеилоу. Арахь еилукаеуит: азэи дтахейт, егы дхуп, дачэазэи – бэбэала. Айбашьра еибашьроуп, рыцхарас икалаз, иузымдыруаз, ма ибзианы иудыруаз есымша рыпъстазаара ахтнырцон Рыпъсадгыл. Сара зегьы згэатцахь иназго уафуп, хэыцкэа хэа бэбэаны исзыкалон. Еилыскаауан афны айтэафьыргыларэ шауа, архивкэеи акультуратэ бакакэеи – убасцэа. Еихау икоузеи, ауафы ипъстазаара, иара уи ахата шкэафэугы. Азэгы итахзам ари адунеи заа агьырцра, иахагы иуадафуп абри ақэгьара иахагылоу урт аницэызуа. Схэа, сгэырша, сыгагыха сан илныруан. «Сыцкэын, айбашьра – хьантоуп, пьстбарада Калашьа амазам. Азэы дтахароуп, егы деикэахароуп» – лхэон лара. Саргы ус акэын сшазхэыцуаз, аха сан стагылазаашьа ахэеилылкаауаз, сгэи ахьлырбэбэоз, дахьсыдгылоз еихаз дачэак сымамызт ари адунеи акны.

Хайбашьцаа бьарла, цыапъхэныла реикэыршэарафэи даара ацабаба збаз дреиуан А.Айба – сыыза гэакыа, сыцхырааф. Агьхэа ацаафьхэны хапъшауан Нхытц-Кавказ хыпъсыра цэга баны, избанзар урт цэахын амина зтац ашьтацартақкэа ркны. Иаахгон «кукурузник» хэа изышътаз аверталиот ала. Абцъар злахуша амэақкэа анахапъшаа, сара ашифровка чыда схэыцит, абцъар иарбан-

заалак ахкы иахьзацэит аутраты, ма ашэыр, абасала аба дхаршашьон, ижэахыр тахькон. Ари «амаза хьзышэара» ф-экземплиаркны икан. Акы сара скны, егы – Алик Айба ифэи. Уи «ахьзышэара» цэара акала хэитцанамкэеит.

Рызбэхэ схэарц стахуп ахэса. Айбашьра еиуеипъшым аамтақкэа раан, чыдала лтшэа змуаз марттэи ажэыларэ ашьтахь, ахацэа гэамцэуа ианалага, хьыцхэала ахэса – итахаз, хабарда ибжэызы ранацэа убас рхы аадырпъшит еитэахэашьа амакэа. Рэафьхэа схырхэоит, иара убас амеидеишэыцэа афырхэацара аадырпъшит, шэыла хайбашьцаа рыпъстазаара еикэдырхейт.

Алатрафэи

Апъсны адгьылцакыра ахэақкэа акырцэа ирымпытачаланы ианыказ, Д.И.Гэлиа ихьз зху Апъсны атцарадырратэ институт Апъснытэи архиви (1992 ш. октиабр 22) рымацара ракэында, акультура егырт ахэыштаракэагы рблит. Апъсуа институт рыблаанза, уи дырхэит, акыр иапъсаз зегь дэылыргеит. Уи шыақэзырбэбэо акакэны икоуп, айбашьра ашьтахь акырцэара ирбейт ашэақкэа – атрофеикэа. В.Тыркыба, ицкэыни иареи Акэа, Чанба имэафэи, алатрафэи ирымпыхьашэейт Апъсуа институт абиблиотека иатэыз хэызмазам атлас – Ф.Диубуа де Монпере ишэакеи «Кавказ акэша-мыкэша аныкэара» (францыз бызшэала, Париж, 1937). Анафэс сара уи абиблиотека иастейт. Хартэаашьа змам цэызыны иаанхейт архив маца-

Аңсны атэылахьчара Аминистрра аштад акны

Айбашьра аанкыларэи Апъсны акырцэа архэақкэа ралгарей рзы айкэшахэтра анагзарэи ацабаба ду ибейт Сергеи Кужугет-ипъа Шоигу. Зхыпхьазара рацэоу аинтервиуқкэа ркны ихэон, агьсуа ган ахыдцэақкэа шынарыгзауа, акырцэа ган – мап.

Уаанза афэа рэан

Айбашьрафэи ихамаз ақэаирақкэа ирыбзоураны «адунеи ауаажэлар» хашка даарыштит дара рхатарнак. Уаанза фырцуамызт, ххэамтақкэа хэаас иркымызт. Арахь, лабэаба уафы ибон ганкы армч рганахьала агьыжэара ахы иархэауа, иаха ипъсыеыз, икэадаз аанда далиишырыц шитахыз. Аха агьсыге айбашьрафэи аиааира иго даналага, «ауаажэлар» ирзбейт реалгараларц. Абри айбашьра иашэала ахэшэара азтоз, зхыпхьазара мацэаз ахатарнакцэа дрылукаартэ дыкан Швециариатэи адипломат Едвард Бруннер – ООН Амазаныкэагаф хада иаашьтымта чыда, 1993 ш. маи азы Апъсны иааз (ашьтахь уи ООН Амазаныкэагаф хада икны инеигейт акырцэа-агьсуа еимагы атып ақэацаразы ажэахэ).

1993 ш. ииуль 31 азы Шэача иареи хэрей аипъыларэ хэман. Уака хрылацэажэон ииуль 27 азтэи айкэшахэтра анагзэра азтаарақкэа. Инацшыны исхэейт, ООН аганахьала активвара арпъшра шатахэу, рапъхэа иргылыны Апъсныка ООН анапъшыцэеи абжэаказаратэ мчкэеи раашьтра иадхэалоу азтаарақкэа зыпъшрак хэа камтақкэа ртып рыкэцара. Апъсуа ган айкэшахэтра ахэақкэа зегьы инхэамырнаазакэа ишынагазго Бруннер дакэыргэыгыны, иара убрака исхэейт акырцэа ган ахыдцэақкэа – акырцэа архэақкэа ралгарей Апъсны амчра азакэантэ усбартақкэа рырхырхэрей – еилангар, «ахтысқкэа анафэстэи рэиашьазы атакпъхыкэра зегьы акырцэа ган ишадлоу».

... Аха акырцэа ган зынзаск агэи итазамызт, Шэачатэи айкэшахэтра ишарбаз айпъш, «ахымца анаанкылахалак 10-15 мшы рыфонуцкала Апъсны Кырттэыла архэақкэа ралгара».

1993 ш. август 17 азы Гэдоуца агэаны иратэаз ажэа рыххэааны, табуп хэа рахэаны инаскэаагеит аконфедератцэа, убас хара инахалагыланы хэжэлэр агрессиа иацэызыхьчоз зегьы.

Ақыртцэа рганахьала Шэачатэи айкэшахэтра анамыгзэра атагылазаашьа атымтшэарахь икылнагон. Ари азхарцон Урыстэылатэи аган ахатарнакцэагы. Икалаз атагылазаашьа иахагы еицэанатэуан Ткэарчал акалакы Очамчыра араиони руаапъсыра рыпъстазаара. Ирымамызт алашара, абылтэи, ахэақкэа, афатэ, аимадара, ажэакэла адунеи иалхэдон. Иаарласны агынчра шыақэылоит хэа ирымаз агэыбра анырцэыз, Апъсны Арбцъар мчкэа рнапхгара рыдцэақкэа хэаас имкыкэа, апартизанцэа ргэыпкэа аблокада пьыржэейт.

Апартизанцэа рыкэгыларэ адгыларэ аиуит, Акэа акэша-мыкэша ажэыларакэа ирылагеит. Апъсны Арбцъар мчкэа Рштад хада бэбэала ирмазаны аус аднаулеит Акэа ака-

лакы Апъсны зегьы рхы ракэйттэразы аплан, хькэылацэақкэа сара снапхгарала. Абри аус афэи ацабаба ду збаз атэылахьчара аминистр С.Сосналиеви Аштад Хада айхабы С.Дбари роуп.

Грачов дааит хиааира хамихырц

Ажэыларакэа кэаиарала идэыкэло ианалага, сентиабр 17 азы Гэдоуца дааит П.С.Грачов. Еилкаан уи Урыстэыла Апрезидент дшаишьтыз, урт ирырит хэр Акэа ахақэйттэра шрылшо, иртахын иаакалакы ахтысқкэа абасеипъш рэиашьа еипъыркьарц. Грачов исыдигалейт еицагылоу амчкэа реидыгарэи Апъсны адивизиа алагалара, итахын хиааира хамихырц.

Идыру мзыкэак ирыхькэны ускан «мап» сзымхэейт. Сақэшахэтар акэахейт. Иара убри аены Грачови Шевардназеи Адлер еикэшэейт. Насыпны иахьыкалаз, Шевардназе Апъсны Урыстэыла архэақкэа ралгалара, акырцэуеи агьсуеи архэақкэа реидыгара инафэруеи мап ацэикит, иара убриалагы Акэа агарафэи дхацхрааит.

Ф-литрак азы

Сентиабр 27 азы, Урыстэылатэи Афедерация адэныкэтэи аускэа Рминистрра фэпъхэа Апъсны анапхгара ажэыларэ шэакэйт, абжэаказара хазхиоуп хэа анхаржэа аены Акэа ахы иақэйттэын. 12 мшы ицоз ажэыларакэа ирыбзоураны ицкэашэа икэтан 12 нызкыфкы рыла ишыақэгылаз акырцэа архэақкэа, итархан цэа змамыз айбашьыгатэ техника.

Сентиабр 28 аены акомандирцэа еизганы аилацэажэара мэафьызгеит, Акэа ахақэйттэра азы табуп хэа расхэейт, насгы интересс икастэейт агьхэакэтэи аускэа рзы гэаанагарас ирымоу.

Дара зегь еицэакны ацкэынцэа аапъсеит, Кьалашэыр азиас ахыкэафэ хэышыақэарбэбэап, нас мзыкы ашьтахь ажэыларэ иацацэап хэа анырхэа, схы сызнымкылеит, иагысырпъхэшьейт, иргэаласыршэейт Мрагыларатэи афронт айбашьцаа рымч еизыркэкэаны Акэака еихо акырцэа архэақкэа раанкыларэ ишафэу, хэра хэиера ишазыпъшу.

Сентиабр 29, ашьымытэан напаркын ф-фронт реипъыларэзы аускэа. Сентиабр 30, 20:00 азы Апъсуа ар Егры азиас афэи Ахэынткарратэ хэаахь икылсит, уа ишьтырхит Апъсны Ахэынткарратэ бираф. Убри аеныцэа Апъсны атэылахьчара аминистр С.Сосналиев зыхэашьла итэыз, ф-литрак зкуаз аграфин сзааигейт. «Ари Егры азы ауп», – ихэейт Султан Асламбек-ипъа. Абри ауаф кэыш, агэымшэа, ахата бьеш зегьы ирейхэаз ахамта зыкайцеит.

Урыстэылантэы хаззыпъшыз «ахамта» хэуит – афымцамч хамырхит, агьсуа ган ақэбэааразы итегы аусмэафьгэатэа рыдыркылт, мамзаргь иказ-шыкэцэақкэа ухэозар, Апъсны илакрала рнапафэи иааргарц рызбейт.

Иаазыркэафэны акыпъхь иазирхейт Борис ҚАЦЫИА

Шәачатәи аиңыларакәа

Аңсны Ахәынтьқарра Ахада Аслан Бжьаниа Шәача ақалакә ағы Урыстәылатәи Афедерация адәныкатәи аусқәа рминистр Серге Лавров диңылеит.

«Хәиңыларә сеигәыргәоит. Раңхьаза иргылань ишәыдыс-ныхәаларц стәхуп арыцхә хадәкәа – Аңсны Ахәынтьқарра ахыңшымыра азхатара кәле-ижьтеи 15 шықәса атреи Аңсны жәлар Рңынцәтылатә еибашьрағы Аиааира ағара Амши Ахыңшымырей. Издыруеит, аныхәатә усмәаңгәтәкәа мехакы тбаала ишымәаңысыз, Урыстәылатәи Афедерация ахатәр-накцәагы урт ишырлахәыз. Цәаңхә иазгәастарц стәхуп Аңсны Ахәынтьқарра ашықәгыларәғы, аэкономика, асоциалтә усхк, афымцәмч ухәа еиуеиңшымы ахырхартәкәа ркны хүсеицура, жәларбжьаратәи аизықәзаашьақәа рганахьала аусеицурағы убрахь ина-лацәны, Аңсны Ахәынтьқарра ахыңшымыра азхатара амехак аңхьақәагы ихартбәалоит», – ихәеит Серге Лавров, Аслан Бжьаниа аңсшәа иахәо.

Урыстәыла адәныкаполитикатә усбарта ахада Аслан Бжьаниа итабуп хәа иеиңхәеит Урыстәыла ичыдоу арратә операция иа-лахәу аибашьцәа еснагь ирицә ацхьарааразы. «Сгәы иаанагоит, икәшәцә адгыларә Урыстәылатәи Афедерация Ахада икәгыларәкәа ркны иазгәеицә алтшәақәа ралыршаракны ицхьарагзахоит хәа. Иахьа абарткәа зегьы хрылацәажәоит, урт рхыңхьазарағы аңхьақәатәи егырт аиңыларәкәа ркны иштыххә азцәарақәагы

налацәны», – хәа ихәеит Серге Лавров.

«Хәиңыларә агәахәара снаҗеит. Иазгәастарц стәхуп, хәи-мадаракәа кәҗиарала аҗи-ара ишаҗеу. Урыстәылатәи Афедерация анапхгара итабуп хәа раңхәоит Ақәа ахаиртә бағәаза аиҗашьақәыргыларазы. Хәра хзы уи ацәк ду амоуп, акыршықәса раахыс ари аус азгәатәны ихаман. Итабуп хәа шәасхәоит ө- тәылауафрак рзы аиқәшахатразы. Ари ацәк ду амоуп, хтәылауаагы даара гәахәала ирыдыркылеит», – ихәеит Аңсны Ахәынтьқарра Ахада. Иара иазгәеиҗеит Аңсны анапхгареи ауаажәларрей аинтеграцатә процесскәа ишыргыло, Урыстәылатәи Афедерация аңшыгарала имәаңысуа. «Хәра уи ххы алахархәырт хтәхуп, Аңсны атәылауаа ринтерескәа шьаҗанкыла ирыкәшәоит», – иаз-

гәеиҗеит Аслан Бжьаниа.

Иара убас Аңсны Ахада ихәеит икоу аҗагылазаашьақәа рхы иархәаны Урыстәыла ичыдоу арратә операция адгыларә шартә. «Асабрадақәа, ишырхәо еиңш, ирҗыхуп. Еилкаауп зҗеи аус хәмоу, убри акынтә, ағара жәгарц шәылшоит ацыхәтәанза хашшәыдыгыло», – ихәеит иара.

Ахәынтьқарра Ахада Аслан Бжьаниа Урыстәылатәи Афедерация адәныкатәи аусқәа рминистр Серге Лавров «Ахьз-Аңша» аорден I аҗазара ианеишьеит. Урыстәыла адәныкатәи аусқәа рминистр Серге Лавров «Ареспублика Аңсны ахыңшымыра азхатәрей Аңсни Урыстәылеи рхәынтьқаррабжьаратәи еизықәзаашьақәа рыҗиари рырғәғәарей аус ағы илагала ду азы» Аңсны Ахәынтьқарра ир-ихәу ахәынтьқарратә хамтә ианашьахеит.

Дхәаңхейт Инна Ахашба

71 шықәса дшыртәгылаз лыцстазаара далҗит апоет Инна Ахашба. Аңсны ашәкәыҗәцәа Рейдгыла гәалсра дула ирыдышшылоит уи лҗа-ацәеи лҗынхәцәеи.

Аңсуа поет, апублицист, ауаажәларратә усзуҗы, ахәычтәы журнал «Амцабз» аредактор хәа Инна Никәала-иңхәа Ахашба диит 1953 шықәса май 20 рзы Очамчыра араион Цәкәашь ақытан. СССР-и (1989) Аңсны рышәкәыҗәцәа Рейдгылақәеи Аңсны ажуриналистцәа Рейдгылеи дрылан.

А. М. Горки ихьз зхыз Ақәатәи ахәынтьқарратә арцәафратә институт афилологиятә факультет далҗеит (1979). 1977 ш.

инаркны аусура далагеит агазет «Аңсны кәпшь» аредакцияҗы корреспондентс. 1985 ш. нахыс Аңснытәи ахәынтьқарратә шәкәтыҗыртә аредакторс дықан, ашьтахь диасуеит ажуринал «Алашара» ақәша аиҗабыс. 1995 ш. инаркны Д. И. Гәлиа Илитература-мемориалтә музеи деиҗабын. 2003-2005 шш. раан Аңсны ашәкәыҗәцәа Рейдгыла Илитературатә фонд аиҗабыс дықан. 2007 ш. раахыс ажуринал «Амцабз» аредактор хадас аус луан. Аңсстазаарағы аңшышәа бзиа лырхәит. Леиҗкааратә бәахатәра ааңшит Д. И. Гәлиа Илитература-мемориалтә музеи аиҗабыс данықаз, насгьы Аңсны ашәкәыҗәцәа Рейдгыла Илитературатә фонд данеиҗабыз. Ажуринал «Амцабз» аредактор хадас даниарга еиҗагы илыднәцәо рацәан ахәычкәа рдунеи иазааигәоу аҗыҗымтә цәкылеи хатәбзиаралеи еиҗәыршәаны аңхьаҗәцәа рызнагарағы, уи цәкпхыкәралагы дазнеиуан. Аус ахылызаалакыгы аусзуҗәеи ларей еилибакааны азеиңш ус иазааңсон, убри

алагы хдоухатә культура аматц руан.

Акыпнхь аңны дцәырцит 1972 ш. инаркны. Лажәеинраалақәеи, лпоемақәеи, лочеркқәеи, лста-тиақәеи рнылон ажуриналкәа: «Алашара», «Абаза», агазеткәа: «Аңсны кәпшь», «Аңсны», «Ецәаңыаа», «Литературная газета» (Москва); аизгәкәа: «Одна-җды в апреле. Ажәеинраалақәа» (Қарт, 1982), Ахатцарашәа. Ажәеинраалақәа. Ажәабжькәа. Астатиақәа» (Ақәа, 1995); «Аңсуа поезиа антология. XX ашә.» (Ақәа-Москва, 2001; 2009) ухәа егыртгыи.

Еиуеиңшымы ашықәскәа раан иҗыҗын иаңылцәз лырҗи-амтәкәа еидызкыло лышәкәкәа жәпақы, урт рхыңхьазарағы икоуп иалпшаау лажәеинраалақәеи лпоемақәеи згәылоу «Аизга» х-шәкәыкны. Зхатә дунеи змаз апоет лырҗи-амтәкәа амилаттә поезиа аңны лагала бзианы иаанхоит. Апоет Инна Ахашба лгәалашәара хаштә ақәымкәа икәзаауеит уи аус лыцызуази лҗызцәеи ргәатәҗы.

Аңсны ашәкәыҗәцәа Рейдгыла

Агазет «Аңсны» аредакция анапхгарей аусзуҗәеи гәалсрала ауацәеи аҗынхәцәеи ирыдышшылоит, амилат газет аңны аус зухьаз апоет, апублицист, ахәычтәы журнал «Амцабз» аредактор хәа, Аңсны ажуриналистцәа Рейдгыла алахәыла Инна Никәала-иңхәа Ахашба лыцстазаара дахьалҗыз инамаданы.

Ацыхәтәантәи лымҗахь днаскьаргеит

Аңсны Аиҗабыра икарцәз ахатгыларала Ақәа, «Арцәағы ишны» аңны зтоуыт ықәыргылаз аңсуа поет, ауаажәларратә усзуҗы, ажуринал «Амцабз» аредактор хадас иқаз Инна Ахашба назаза хәа лархәон ақалакә ауаажәларра, ашәкәыҗәцәа, аинтеллигенция, амызцәа-ақәлацәа, ауа-аҗахы.

Аңсыҗра аиҗкааразы иаңҗан акомиссия. Инна Ахашба ацыхәтәантәи лымҗахь лынаскьагара иазкыз алахьеиҗратә митинг аартуа Аңсны ашәкәыҗәцәа Рейдгыла ахантәағы Вахтанг Аңхәзоу далацәажәеит иҗаңхаз апоет лыҗыстазаарей лырҗиаратә

мҗеи. Ргәалашәарақәа рыла икәгылеит: Д.И. Гәлиа ихьз зху Аңсуатцәара аинститут аиҗабы Арда Ашәба (уи даҗхьейт иара убас Аңсны ашәкәыҗәцәа Рассоциация ахантәағы Мушьни Лашәриа инаишьтыз адышшыларә), ажуринал «Амцабз» аредакция аңнытә – асахьаҗыҗы Виссарион Цәыңыба, апоет, ауаажәларратә усзуҗы, ажуринал «Аңсны ақазара» аредактор хәа Геннади Аламиа. Ахашбақәа риешьара аңнытә апоет Инна Ахашба лыҗысҗра аиҗкаара иахатгылаз, лыҗыстазаара лалцра гәалсрала издызкылаз зегьы итабуп хәа реиҗәеит Арсоу Ахашба.

Ахақәитра Ашҗаҗы арратә парад

Аибашьра раңхьатәи амшкәа инадыркны, аңынгыла дүкәа шроуазгы, хатәгәаңхарала аибашьцәа Аңсныка иаауан аңсуа жәлар инарылагылань ахақәитрей ахыңшымырей рыхьчарц азы.

Урт рахьтә азәыршы аиуби-леитә парад иалахәуп.

Ашҗахь иааргоит Аңсны Ахәынтьқарратә Бираҗи Аиааира Абираҗи.

Арратә парад иалагоит апаратә расчот аколоннақәа рныкәарала. Атрибуна аҗаңхьа ииасуеит атәылахьчара Аминистррей Аштаб Хәдеи, иара убас Аңсны Арбҗьар Мчқәеи рыррамацзуҗәа, актәи аҗбатәи амотохысратә батәлионкәа рколонна. Убарт инарышьтарххны Арбҗьар Мчқәа ркоменданттә рота.

Убарт инарышьтарххны Ахақәитра ашҗа иқәсуеит Аахыт-Уацстәыла атәылахьчара Аминистррей арамацзуҗәа. Апаратә ныкәара иацырцоит Аңсны икоу Урыстәылатәи Афеде-

рация Ашәартадара Афеде-ралтә Матцзура Ахәаахьчаратә усбарта, иара убас аһнуцкәтәи аусқәа Рминистррей амили-ция иреиҗазоу ашколи хатә-латәи реилазаарақәа.

Анаҗс ашҗахь иааиуеит Аңсуа ар ирымоу атехника.

Аныкәара антәамтәзы авертолиоткәеи ахаирпланкәеи Ахақәитра ашҗа иахыцрааит. Аиааира апарат хыркәша-

хейт «Цсра зқәым архәтә» аныкәарала.

Аңсны Ахада, Арбҗьар Мчқәа Ркомандақәа хәа Аслан Бжьаниеи атәылахьчара аминистр аинрал-полковник Владимир Ануеи атрибуна илба-аны, ашҗа иқәсыз архәтәкәа ркомандирцәа рахь рҗеи-нархоит, табуп хәа пархәеит рмацзуразы, апарат ибзиазаны рәахьазықарцәз азы.

Аиладарақәа аихьзарақәа рыццаауеит

Аиааира 30 ш. ахыџра аныҳәеи Аҕсны жәларбжьаратәи аздайара 15 ш. ахыџреи ирызкны октиабр 2-4 рзы имџапысуан Жәларбжьаратәи атџаарадырратә конференция «Амшынеикәа-Кавказтәи арегион атоурыхи иахьатәи аамтәи рпроблемақәа». Уи еиҕыркааит Аҕснытәи аҳәынҗқарратә университети, Д.И. Гәлиа ихьз зху Аҕсуатџаара аинститути, Аҕсадгьыл ахь архынҳаразы Аҕснытәи аҳәынҗқарратә еилаки.

Ишдыру еиҕыш, Аҕсны Аҕынҗы-тәйләтә еибашьраан (1992-1993) Аиааира 30 ш. ахыҗтра аныҳәа аеаларҳаразы Аҕәәҕа иааит аҳәаанырцәтәи аҕсуа диаспорақәа рхатарнақәа азәырџы, урт рхыҗьхьазараҕы иҕан адиаспорақәа рҕкытә Аҕсадгьыл ахьчараан иҗахаз афырхәаа ргәакьацәа. Урт дреиуоуп җабалаа дреиуаны Тьркәтәйла, Инегиль ақалақь аҕны инхо Гьериҳан Каппьҗа. Гәдоуҗа аешьаратә нышәынтраҕы анышә иамадоу Аҕсадгьыл зыҗысы ахҗнызцаз Ведаҗ Кәазба иан Гьериҳан лгәи иаҗахейт, Аиааира аныҳәа аан лҗа ихәгәын лнапы нықәылшыр, иҕәалашәаразы иахәтоу аҗәа лхәар, ус даҕныкәеит зықәра акыр инеихьоу аҕхәыс бырҗ.

Тьркәтәйлаа рахтә Аҕсадгьыл рхы ақәырцәит хәык: Аҕсны Афырхәҗа Баҳадыр Абәҗба, Леон иорден занашьоу Ведаҗ Кәазба, «Аҕымшәаразы» амедал занашьоу Ефқан Цыба, Зафер Аргәын, Ханефи Еҗоҗь, Шьамтәйла еиуаз хәык: Леон иорден занашьоу Фарид Арәтаа, «Аҕымшәаразы» амедаз занашьоу Зиуар Чычба, адыга Гәсан Цьаркас (Цеи).

Аконференция аҳәаақәа ирҗагзаны раҗьхәтәи амш аан Гәдоуҗа араион Мгәызырхәа ақьҗан иҕоу аҕсуа ибзазашьа аазырҗьшуа «Аетнопарк» аҕны имџапыҗан астал җеҗь «Аҕсуаа зегьы ххәда Владислав Арзынба – иахьатәи ххәынҗқарра абирақ». Аусмџапыҗатә иалахәын аҕсуа шәкәышәәеи атҗарауаи, акультуреи аҗазареи рымаҗ зуа, ауаажәларратә усзуџаа, Тьркәтәйлеи, Шьамтәйлеи, Иорданиеи, Ливани ухәа рҕкытә еиуеиҗьшым ауаажәларратә хедидьлақәа рхатарнақәа, уахь инаҗьхьан аибашьраан иҗахаз хьыңҗыуаа ргәакьацәа.

Аиҗылар ааиртит Аҕсадгьыл ахь архынҳаразы Аҕснытәи аҳәынҗқарратә еилаки ахантәәшәи Вади Хәрази. Уи Аиааира 30 ш. ахыҗтра аныҳәа азгәатара инамаданы Аҕсныҕа иааз хьыңҗыуаа бзиала шәаабейт хәа реиҳәеит. Мгәызырхәа реиқәшәара акәзар, атҗаки дуны дшахәәҗьшуа дазаатҗылеит. «Аҕсадгьыл зхы ақәызцаз хаштра рықәым, урт ргәалашәара еиҳаҕы хәиднакылалароуп, хәҗьхәакәтәи аусеицураҕы иацахҗалоит», - иҳәеит уи. Анаџс акәшәара амџапыҗаразы аҗәа иитейт Аҕсуатџаара аинститут аиҳабы Арда Ашәба. Атҗарауаф иакәзар, инаимџатәны иазгәеит Аҕсны Аҕынҗытәйләтә еибашьра атоурых аҕны аҳәаанырцәтәи аҕсуа диаспорақәа аҗьҗы чыда шааныркыло. Иҗартцоз ацхыраара азмырхәкәа рҗеицәа гәымшәа Аҕсадгьыл ахьчара ишаауаз, рашьҗәа ишрываҗылоз.

Аха илахеиқәцаганы ишаанхо хьыңҗыуаа иреиуазгьы җамхар ахьамуз. Хымҗада, абартқәа зегьы ишьақәдырҗәәоит аҳәаанырцәтәи аҕсуа диаспорақәа ахаанҗы ртоурыхтә җьсадгьыл ишақәытхамыз, гәыла-җьсыла ишамадаз.

Аиқәшәараан Аҕсни аҗьсуа диаспорақәеи реиҕәныџреи, реимадареи, русеицури аҗанахьала изааҗылаз раҗәоуп, иахьа уажәраанза иалыршоу аҕны иша-

ҕыц иҗьҗыз ашәкәы «Тьркәтәйла тәи аҗьсуа», иара убас Вахтанг Аҗхазоу иқәгыларан рызбахә иҳәеит адиаспорақәа ртоурыхи, Аҕсны Аҕынҗытәйләтә еибашьраан иҗартцаз ацхыраареи, хьыңҗыуаа иреиуаны Аҕсадгьыл зхы ақәызцази ирызкны иҗьҗьхоу асахьаркыра-публицистикәтә очеркқәа еидыкыло ашәкәкәа: «Амцахара аамҗа» (иааркьаҕны тьркәшәалаҕы иҗыҗьхейт), «Ахьышьтрахь амџа», насҗы Аҕсадгьыл ахь архынҳаразы аҳәынҗеилаки Тьркәтәйла иҕоу аҗьсуа федерациеи рыбзоурала 2011-2015 шш. раан аҗьсышәалеи тьркәшәалеи ишҗыҗьуаз агазет «Аҕсадгьыл аҗәеисыҗь», 2016 ш. акәзар журналы ишҗыҗьуаз. Абас еиҗьш иҕоу апроектқәа,

анҗылатәым, инаҗатәу шырацәоу иаџымсит. Аханатә еиҗьш, акырза атанакуеит хдиаспорақәа ртоурыхтә җьсадгьыл ахь рхьарҗьшра, рхатәи бышәеи рмилат хдырреи реиқәырхара, рхьышьтрахь ахынҳара иазыҗьшаатәу азнейшья ҕыцқәа, аусеицура артбаара хымҗада иаҗахны ишыҕоу аамҗа ишҳаҗанаҳәо.

Абартқәа ирызкны ргәаанагарақәа рхәеит: атҗарауаф, ауаажәларратәи аҳәынҗқарратәи усзуџы Валери Кәарҗи, апоет академик Владимир Занҗариа, атоурыхтәаф Аслан Аәҗба, Тьркәтәйла еиҕәау Аҗьсуа федерация абырҗәа рхеилак иалоу Цьенҗиз Ашәба, иара убас хьыңҗыуаф Фаҗих Атәанба, Кавказтәи афедерация ахатарнак Муррем Иаган, Иордания ахатарнак Уарлеим Чычба, аибашьра аветеран Фениа Аәҗба, Аҕсны ашәкәышәәеи Реидҗыла ахантәәшәи Вахтанг Аҗхазоу, ауаажәларратә усзуџы Оқҗаи Чкоҗуа, апоет Дмитри Габалиа ухәа еҗьыртҗы.

Астал җеҗь аҕны ирзаатҗылон Аҕсни аҳәаанырцәтәи аҗьсуа диаспорақәеи реиладарақәа ирыбзоураны иахьа уажәраанза иалыршоу, аха аҗьхәаҕаҕы хәҗаҗьхәа ишьтоу аускәа еиҳаҕы ишырацәоу, убри аҕнытә еиҳаҕы аусеицура амехак шырҗбаатәу.

Аиқәшәараан изырган Тьркәтәйла тәи хьыңҗыуаф Фаҗих Атәанба

хәарада, адиаспорақәа ртоурыхтә җьсадгьыл иазааиҗәанатәуеит. Еизаз идырбан иара убас Аҕсны Раҗьхәтәи Ахада Владислав Арзынба Тьркәтәйла иҗазаара аазырҗьшуа ателефильм.

Адыраҕәны Аҕәа, В.Г. Арзынба ихьз зху аибашьратә фырхәҗара ахьз-аҗьша амузеи аҕны имџапысит Жәларбжьаратәи атҗарадырратә конференция «Амшынеикәа-Кавказтәи арегион атоурыхи иахьатәи аамтәи рпроблемақәа».

Афорум аартуа Аҗьсуатџааратә институт аиҳабы Арда Ашәба еиқәшәаз бзиала шәаабейт хәа рахәауа, Аиааира 30 ш. ахыҗреи иахьатәи аамтәи рпроблемақәа.

Афорум аартуа Аҗьсуатџааратә институт аиҳабы Арда Ашәба еиқәшәаз бзиала шәаабейт хәа рахәауа, Аиааира 30 ш. ахыҗреи иахьатәи аамтәи рпроблемақәа.

Аҗьсуа Ахада Аслан Бжьаниа ихьзала адныхәаларатә шәкәы даҗьхейт атәйла Ахада иусбарҗа анапхаҕы Абесалон Кәарҗи. Аҗьсуа Жәлар Реизара Аиҳабы Лаша Ашәба афорум иалахәыз дрыдныхәалауа ақәҗиарақәа рзеиҗьеи-шьейт. Адныхәаларала иқәгылеит иара убас Урыстәйла ахатарнак Марина Колесникова, Аҗьсуа атәйлахьчара аминистр инаишьтыз адныхәалара иаҗьхәыз аминистр ихәҗыҗьуаф Давид Бжьаниа, В.Г. Арзынба ихьз зху аибашьратә фырхәҗара амузеи аиҳабы Мзиа Беиа ухәа еҗьыртҗы.

Анаџс аконференция аусура иацнатцон.

В. АЖӘАНБА

Афырҗьхәыс Роза

Ачечен тьҗьҗа Роза Белал-иҗьҗа Абдурахманова данқәыҗьшыз аахысҗы лажәа иазцаауан, лыцхыраара иахәон, ианакәызаалак зыҗәта дыҗаз лыуаажәлар. Уи лказшьа хәдақәа ируакын аиа-шамра баны аџымсра. Дацәшәо-мызт, даҗацәыҗьхәшәомызт ауаџы дызхаҗылоу аус җаҗьхыкәрада даназныкәоз иеҗаҗьра. Ускан лажәақәа хәҗатс еишьҗарҗыла-ны рәанаалырхоз дыззымдыруаз иҗәы иаанагар алшон шаҗа дгәым-былҗьбароузеи хәа. Аха Роза лыҗьбарара иатҗатҗьы хәдаз лмилиаттә хәҗра азгәыблра, Кавказ ашьхаруа жәларқәа рыжәџахыр акзаареи, урт рҗынч бзазара аиқәырхарей аиҳахәрей ракәын.

Уи ус шакәыз даҗезныкҗы иартц-бырҗит сентиабр 6, 1992 шықәса рзы Нхыҗ-Кавказтәи аеспубликақәа ахәса рхеилакқәа рхатарнақәа: Ериҗева Алла, Ципинова Раиса, Савлирова Фаризат, Ачох Даханагә, Иахлиева Таус, Хлихова Тамара, Оразаева Лиуза, Кмурзова Фатима, Кумахова Тамара рыла ишьақәгылаз аилазаара драҗьхәыҗыланы, Жәларбжьаратәи Аиҕәара «Аҗьар Капҗьш» адырҗа чыда зныз абирақ шкәәкәа зхаҗылаз, уажәы-уажәы ахьзатқәкәа зхәшәышәуаз автобус маҗ ала, ақыртәу мпыҗахалаџәа рнапәҗы иаарҗахьаз Аҗьсны мрәташәаратәи атҗақырадгьыл далсны Гәдоуҗа лаара.

Роза Абдурахманова Аҗьсны зташәаз арыҗхара шаалахәзтәкәа, хәтәҗаҗьхарала амџа иқәларц зееидызкылаз 52-џык арҗарцәа дрыҗыны ддәыкәлеит шьхала. Аха, Кавказ ашьхаруа жәларқәа Рконфедерация аштаб аҕны ианраха, авертотиот лышьҗатцаны ддырхынхәит Нальчикка, усқан

уи дызцыз аҗәыҗы ларей 100 километрак инеиҳаны ашьхамџа иахысхьан. Анаџс ауп, агуманитартә цхыраара аҗатцаразы хәа, ахьз чыда атаны, Нхыҗ-Кавказ ахәса реилазаара даҗьхәыҗыланы Аҗьсны данаҗаз.

Уи «бла иабо хы иаҗьсоуп» хәа, аҗьҗантәи аҗаҗылазаашья еилкааны данҗоз ишылхәаз еиҗьш, лажәа дамеиҗьжәкәа мчыбжьык ашьҗахь деиҗахынхәит «исылшо, сахьҗаҗьху» хәа гәҗакыс илыманы. Дшааизтәкәа раҗьхәтәи лажәалаҗалақәа иреиуан ахәса рботалион аҗьҗара, зҗеи җахоз ргәы арҗьҗәара, ахәцәа рхылаҗьшра, аибашьҗәа рыфәтә-рыҗәтә, рышәҗатәи аиқәыршәара, арееиру ухәа. Ус иаҗьҗалеит, уи аус маҗ-маҗ амаҗ ианылеит.

Роза лхәҗа илыҗьшааз лабҗьар аанкылан Аҗьсны мрәташәаратәи аган ахақәитҗәра зыҗәҗакыз аҗьсадгьыл ахьҗаҗьшәа днарываҗылеит. «В.Арзынбеи Д.Дудаеви иреиҗьшу аҗеицәа рхылҗлааит аҗьсуа хәсақәа. Урт рхатарәкәеи рхыҗьшеи хәра инахьзымыхьча адунеи хәкәзаара аҗаки бошоуп. Насҗы хәешьара шәымҗа цыҗьхәза есыҗыны аҗарҗауалароуп, - лхәеит лҗәҗәәрақәа руак аҕы. Роза ахәцәа злалыҗоз амашьына икылкааны акырынтә иеиҳсхьан... аха акҗы дааннакыломызт. Имаҗџым ахәра бҗәәа рыманы, рыҗьсы ахәага шҗаз ахымҗа ахьеиҗәсуаз ахьтә иалыҗлақәахьаз, аҗәәкала зыҗьсы аҗазаара ала лҗәҗьхә «ауал» зду аибашьҗәа.

Роза Абдурахманова дреиуоуп азиас җьсоу ахықәан, Аҗьсны ахәа-аҕы Ахәынҗқарратә бирақ раҗьхәа ишьҗыҗьхыз аибашьҗәа ргәыҗь алахәцәа.

А. АМЗАЦБА

Уҗаҗьхәа схырхәоит сыҗьсадгьыл ахьҗаҗь

Аҗьсадгьыл, даара атҗак ду змоу аҗәоуп. Нбанҗыҗьхәза уи иқәынхо аҗәлар рыҗьсадгьыл ахь азиабара, ртоурых, рнысмџа аанарҗьшуеит.

Шақантә шакаҗы рнапхыц аларҗахьада хәҗәйла Аҗьснтәйла?! Акырынтә аҗьстазаара аҗьшәа иахысхьейт, аха аҗьсуаа ирышьшәәламызт ианакәзаалакҗы аҗа иеҗаҗьхәа ахьҗара.

Нанхәамза 14, 1992 шықәсазы илзагаз аибашьра раҗьхәтәи амш инаркны рыжәџа еибьҗа, азәыкны еидҗыла аҗа хәымга иеҗаҗьлет аҗьсуаа рҗеицәа. Рхи-рыҗьси, рылшарақәеи иреиҗомызт аиааиразы. Рыҗьсы зыхҗьҗьртцоз хьирақ лаша мцабзцас иркын аҗәымшәәкәа.

Хьызла-җьшала еибашьуаз ируазәкыз, Аҗьсны афырхәҗа Мушьни Сандра-иҗа Ашәба диит ианвар 12, 1948 шықәсазы Очамчыра араион Цьҗарда ақьҗан. Цьҗардатәи абҗьаратә школ даналга аррамаҗцзурахьы иҗьхейт. Уи аниҳига дҗалоит арра-мшынтә җараиурҗа, даҗьалҗоит 1972 шықәсазы амоторист изанаат ала. Атҗараиурҗа даналга Владивостокка ддәыкәырҗоит, уа изанаат ала хәышыкәса аус иуан. Уи ашьҗахь дхынхәуеит Аҗьсныҕа. Иара дҗәацәаран хөык ахшара драбын.

Аибашьра актәи амшкәа инадыркны еибашьуаз дыруазәкын Мушьни Ашәба. Иара дынхон Аҕәа. Аибашьра ианалагаз аҗыны Мушьни Цьҗарда дыҗан. Хәџык аиҳәышәәа рашья затә уи аҗыны далаҗьлеит аибашьра амцабз.

Аибашьра хлымзаах ианалага инаркны, ар рганахьала аҗьшәәа

змаз Мушьни еидикылон аҗәыҗькәа. Урт аҗәыҗькәа имџапыҗьртцоз аҗәыларакәа напхара ритцон. Иара актәи аполк абаталион напхгаџыс даман. Деибашьуан Ануаа рхәы, Кьетуан, Кәачара, Лашькындар, Лабра. Мушьни иџыцәа рҗеи иажәа акырза пату ақәын, иџыцәаҗьы иарҗы азәыкны акәын ишыҗаз.

Ақьҗақәа Лашькындар, Лабра аҗа инапәхы иааигарц акыр аеазышәәара кәитцон, аха Мушьни Ашәба ибаталион «Аҗьсны» ақәылаа аҗәгылар бҗәәа иртцон, рыдҗылы шизымҗоз аҗәра идырҗон.

Мушьни Ашәба ибзоурала иҗархан атанккәа хәба, БМП, автомашынақәа ухәа.

Март 1, 1993 шықәсазы Лабра ақьҗан Мушьни Ашәба ахы иқәшәоит, уи ахы иҗьсы лазаарын, иҗьсахәага җаны Ткәарчалка дырҗоит, уа даннарҗа саатқәак рышьҗахь, март 2 рзы аибашьџы гәымшәәа, идунеи иҗьсахуеит.

Цьыббрамза 30, ари арыҗхә аҗьсуаа хҗоурых аҗы иҳадаратәу аҗьҗь ааннакылеит. Иҗьшөу Аиааира иамшхейт, хәҗәлар аҗәџан цқьа атҗаки инхартә аҗаҗылазаашья анроу иамшхейт. Шьала икәабаны хҗеицәа гәымшәәкәа аиааира амш хәзарҗеит. Уи рыхьз адхәалоуп зыҗьстазаара зыдҗылы иахҗьнызцаз аҗеицәа. Хәра, еиҗаҗылоу аҗәр аиҳхамышҗыроуп хҗәйла хзәиқәзырхаз, азәк еиҗьш еидҗылаз афырхәҗәа рыхьыҗкәа.

Даут АШӘБА,
ААУ афилологиятә факультет
ажуриналистика аҗәкәа
актәи акурс аstudent

АПСНЫМЕДИА		Ареспубликатә хәынҗқарратә усхәартә «Аҗьснымедиа»	
gazeta-apsny.info apsnygazeta@mail.ru		аҗел: +7 (840) 226-15-75 / 226-59-73 аҗыҗьҗыҗь: Аҗьсны, Ақәа ақ., Ажәанба имџа, 9	
Агазет адцала иџым астатиа ахә аредакция иазшәазом.		Аредактор хәда Ахра АНҚӘАБ	
		Агазет ахә – 20 маҗ.	

«Ақсны», № 51-52

АПСНЫМЕДИА

Ареспубликәтә хәынтқарратә усхәарта «Апснымедиа»

gazeta-apsny.info
apsnygazeta@mail.ru

аҗел: +7 (840) 226-15-75 / 226-59-73
аҗызтыгъ: Апсны, Акәа ақ., Ажәанба имәа, 9

Аредактор хада
Ахра АНҚӘАБ

Агазет адцала ифым астатиа ахә аредакция иазшәазом.

Агазет ахә – 20 маат.